

LBRIS

We know

Josefina Răileanu

12 zile în
BĂRĂGANU

(Mărturii)

LETRAS

Promovăm autorii români

Cuprins

Prima zi. Casa străbunicilor	7
A doua zi. În vreme de război	36
A treia zi. Obiceiuri de căsătorie	45
A patra zi. Au început necazurile	59
A cincea zi. Marea schimbare în Bărăganu.....	65
A șasea zi. Marea schimbare. Continuare	73
A șaptea zi. <i>Canalul Morții</i>	77
A opta zi. Instaurarea groazei.....	81
A noua zi. Pușcăria.....	97
A zecea zi. Obiceiuri eterne. Unchi și mătuși	104
A unsprezecea zi. Fuga din Bărăganu	127
A douăsprezecea zi. Fuga bunicilor din Bărăganu.....	143

Prima zi

Casa străbunicilor

În aprilie, anul 2020, omenirea a fost pusă la grea încercare. Pandemia s-a instalat pe întreg mapamondul. Pământul era sub asediu, dar nu din cauza extraterestrilor, ci din cauza unui virus scăpat din laborator, de către oameni. Este incredibil cât rău pot să-și facă oamenii! Mă uitam la televizor și nu-mi venea să cred în ce situație am ajuns. Când s-a decretat starea de urgență din cauza virusului Covid-19, noi, bătrânii de peste 65 de ani, am fost obligați să stăm în casă. Aveam voie să ieșim două ore pe zi, ca să ne cumpărăm mâncare. M-am simțit arestată la domiciliu și am avut, la început, o criză de identitate. Mi-am zis că nu-i posibil ca, în secolul 21 și la 70 de ani, să nu am libertatea de a alege ce să fac cu viața mea! Apoi, am început să gândesc și să analizez. De-a lungul vieții, toată munca mea s-a bazat pe gândire și pe analiză. Uitându-mă pe internet, mi-am zis că trebuie să le dau dreptate și să urmăresc ce se întâmplă mai departe. Nu eram sigură că este chiar așa, dar mi-am zis că nu sunt

nebuni să ne închidă pe toți în casă! Oricum, manipularea a fost splendidă! Copiii noștri ne-au prelucrat mai ceva ca emisiunile de la televizor. Ne-au interzis să ieșim din casă, chiar și în orele permise. Ne aduceau mâncare. După multe negocieri, în care le-am zis că suntem în stare să ne păzim și singuri, ei ne-au pus la zid cu următoarele cuvinte:

—Dacă voi vreți să muriți, spuneți-ne acum, ca să ne pregătim! Noi nu vrem!

Apoi, au pus nepoții să ne roage să nu murim, pentru că nu mai au unde să meargă în vacanțe. Am capitulat. Nu de tot. Am ieșit, dar nu le-am mai spus.

După așa-zisa *Revoluție din 1989*, când am fost manipulați într-un mod grosolan de *Radio Europa Liberă* și de *Televiziunea Română*, mi-am propus să nu mai cred ce se spune la televizor și să iau totul cu reținere. Manipularea de atunci a fost posibilă din cauza lipsei de informații în care ne ținea comunismul. Nu știam nimic din ceea ce se întâmplă în alte țări, pentru că aveam program de televiziune doar două ore pe zi, în care se vorbea numai de realizările *comunismului nostru original*. Vizitarea altei țări era foarte dificilă. Eram proscrisă, pentru că aveam un unchi, fratele tatălui meu, care fugise din țară în anul 1947 și locuia în Suedia, o țară capitalistă. Tot ceea ce însemna capitalism era socotit *dușmanul poporului român!* Sigur, nici atunci nu credeam asta, dar nu am avut voie să părăsesc țara, nici măcar în excursie. Odată cu căderea comunismului, am putut vedea în ce pușcărie am fost ținută și mi-am dat seama ce minciună imensă ne-a condus viața timp de cinci decenii. În prezent,

orice noutate o luăm cu rezervă și o judecăm cu grijă. Apariția internetului ne-a oferit posibilitatea să ne informăm mai bine. Sigur, totul este trecut prin mintea noastră de bătrâni hârșăiți prin viață și păcăliți atât de mulți ani.

Credeam că, după al Doilea Război Mondial și încheierea *Războiului Rece*, omenirea merge pe un drum bun și fără întoarcere. Cipul minune, care a dus la o dezvoltare rapidă a tehnologiei, părea venit din alte lumi. Au apărut calculatoarele și apoi, într-o perioadă extrem de scurtă, s-a dezvoltat tehnologia IT. Deși am lucrat în cercetarea de laseri și pot spune cu mâna pe inimă că eram în topul realizărilor din lume, după anul 2000, când am ieșit la pensie, mi-am dat seama că nu mai puteam ține pasul cu tehnologia. Dezvoltarea rapidă a acesteia ne depășea pe noi, cei bătrâni. Am învățat să observ și să extrag din informațiile furnizate pe diverse canale, radio, televiziune, internet, ceea ce cred *eu* că este adevărat. Trăim vremuri interesante. Îmi plac mult filmele de ficțiune. În copilărie, citeam Jules Verne. De-a lungul anilor, multe dintre fanteziile autorului s-au dovedit posibile. Așa că am început să mă gândesc că nimic din ceea ce își imaginează un om nu este imposibil. Undeva, în creierul acestuia, există informații pe care nu le putem explica cu mintea noastră de acum. Poate va veni o vreme când omul va trece într-o etapă superioară și va înțelege menirea lui.

În perioada de *pandemie*, cum aveam timp suficient la dispoziție și nici nepoții nu puteam să-i văd, pentru că

faceam parte din *categoria de risc* și copiii noștri au ajuns la concluzia că este mai bine să stăm separați, fiecare la casa lui, și cum nici la televizor nu voiam să mă mai uit, mi-am zis că trebuie să fac ceva pentru a ieși din această atmosferă distrugătoare psihic.

În anul 2019, am sărbătorit-o pe mama, la împlinirea vârstei de 90 de ani, împreună cu neamul rămas în viață. Este cea mai bătrână din neam! Ca întotdeauna, la aceste petreceri s-au spus povești din Bărăganu. Sunt amintiri pe care toți copiii și nepoții ei le știu și care sunt nelipsite de la orice întâlnire a neamului. Dar, înainte de orice, la fiecare întâlnire se mănâncă ciorbă. Ciorba ei, *de Bărăganu*, ne uimește pe toți! Are o rețetă pe care, deși o știm cu toții, nu reușim s-o facem la fel de bine. Ciorbă ca a ei nu se mănâncă la ceilalți membri din familie!

Apoi, este luată la întrebări în legătură cu vremurile de altădată din Bărăganu. Este o povestitoare talentată, cu o memorie de invidiat. Când începe să povestească întâmplări vechi, presărate cu amintiri vesele, nimeni nu mai mișcă. Reușește să ne capteze și trec multe ore până ne hotărâm să întrerupem întâlnirea, cu promisiunea că data viitoare vom sta mai mult, ca să-i ascultăm povestirile. Amintirile ei, pe care le-am înregistrat pe telefon, și amintirile mele din copilărie, când mă duceam în vacanțe la străbunica mea din Bărăganu, îmi sunt încă vii în memorie. Acest sat a rămas în sângele părinților noștri și ne-a fost transmis și nouă. Fascinația lui se datorează amintirilor mele, ale mamei mele și mai ales povestirilor străbunicii mele, care reușea să mi le spună într-un mod

deosebit. Dar trebuie să încep cu un mic istoric al neamurilor.

Provin din neamurile *Răileanu* și *Mihai*, din satul Bărăganu, județul Constanța. Bărăganu, un sat situat în sud-vestul județului Constanța, este cunoscut sub acest nume din anul 1926, dar este atestat în jurul anului 1877, sub numele de *Osman Facâ*. Numele de *Bărăganu* vine de la cuvântul turcesc *buragan*, care în vechea turcă înseamnă furtună, vârtej, vifor, fenomene des întâlnite în zonă. Până la Războiul de Independență din 1877-1878, a fost locuit în principal de tătarii turco-musulmani. Primii români au venit după plecarea turcilor, după anul 1878. Turcia și-a retras populația musulmană, după pierderea războiului cu românii, aliați cu rușii. Satul a fost colonizat de români. Nu erau mulți români care au vrut să se stabilească în Dobrogea. Au rămas, de altfel, și mulți turci, care nu au vrut să-și părăsească pământul. Generalul avocat Candiano-Popescu a primit o moșie, drept răsplată pentru meritele lui în Războiul de Independență, fiind la comanda Batalionului 2, *Vânători*, în celebrul atac pentru cucerirea redutei Grivița. L-a numit logofăt al moșiei pe Ioniță Mihai, frate de-al străbunicului meu, venit din București. Acesta s-a stabilit în sat cu familia.

Împroprietărirea românilor s-a făcut *haotic*, după cum menționează publicistul Ioan Adam. Cei care luptaseră în Războiul de Independență au fost împroprietăriți cu mult pământ în Bărăganu. Au venit și mulți români gospodari de peste Dunăre, care au fost împroprietăriți și au mai cumpărat pământ, cu banii lor. Cei mai mulți au venit din

Târgu Jiu, Râmnicu Sărat și Brăila. În general, erau obligați să primească mai mult pământ decât ar fi vrut. Funcționarii responsabili cu împroprietărirea voiau să scape mai repede de această muncă. Străbunicul din partea tatălui, Dumitru Băjenaru, a fost bătut la *capul locului*, pentru că nu a vrut să primească 100 de hectare de pământ. Nu-i trăiau copiii!

Având mult pământ, oamenii au făcut mulți copii, ca să aibă cu cine-l munci, să poată plăti impozitele obligatorii. Așa a început românizarea regiunii și înmulțirea populației. Erau comunități de *mocani* veniți din Ardeal, *cojani* veniți din Brăila, *băjenari* veniți din Râmnicu Sărat și turci rămași după Războiul de Independență. După Primul Război Mondial, satul s-a îmbogățit cu *basarabeni* veniți din Basarabia, *olteni* veniți în special din Tg. Jiu și *coloniști* veniți din Teleorman, care, la început, au trăit în bordeie făcute în pământ. La înființarea satului, aceste comunități țineau foarte strâns de cultura lor și nu se amestecau. Chiar și casele pe care le construiau erau grupate după comunități. Apoi, când au crescut copiii, nu s-a mai ținut cont de comunitate. Dragostea era mai puternică decât comunitatea de care aparțineau. Singurii care au ținut la datinile lor au fost turcii, care locuiau în partea de vest a satului, în cartierul turcesc, unde aveau și minaretul.

În următorii ani, o parte din pământuri s-au împărțit tinerilor căsătoriți, pentru întemeierea noilor familii. Erai socotit om cu stare după cât pământ dădeai copiilor la căsătorie. Viața lor era o muncă continuă. Unii mai chibzuiți strângeau bani și cumpărau unelte agricole și pământ de la cei care îl vindeau din diverse cauze: boală,

băătură, lipsă de copii etc. Așa au apărut moșierii, chiaburii și mijlocașii în Bărăganu. Cei mai cunoscuți moșieri, în afară de Candiano-Popescu, erau: Octavian Radu, Ștefan Radu, Alexe Topciu, Ovidiu Popescu și alții. Mulți alții erau chiaburi, pentru că aveau pământ sub o sută de hectare: Dumitrache Broască, Tudor Broască, Nedelcu Broască, Alexe Pascu, Gheorghe Grădișteanu, Alexe Grădișteanu, Dobre Răileanu, Gheorghe Topciu, Stoica Marin, iar mijlocași, ca Mihai Gheorghe, Niculae Răileanu, Neacșu Răileanu, Tudor Răileanu, Ene Pană, erau în special tinerii căsătoriți, care primiseră de la părinți în jur de 10-15 hectare de pământ, ca dar de nuntă. Îi amintesc pe cei mai cu stare, pentru că ei au fondat comunitatea satului, un sat care *a fost* foarte bogat. Avea în jur de 3.000-3.500 de locuitori și foarte mulți dintre aceștia erau înstăriți. Oamenii, indiferent de cât de bogați erau, munceau toată tinerețea alături de muncitorii angajați, iar la bătrânețe, după ce le dădeau tinerilor totul în primire, se odihneau. Dar mulți n-au mai avut parte de odihnă și au sfârșit prin pușcăriile comuniste sau au înnebunit, din cauza pedepselor inumane pe care comuniștii le aplicau așa-zișilor *sabotori*, oameni bogați care făceau parte din alte partide decât cel comunist.

Politica a intrat și în această zonă geografică. Și-au ales primar din partidul cu cele mai multe voturi. Cunoscându-se bine între ei, permiteau candidatura numai a celor care se dovedeau gospodari. Era o întrecere continuă între ei. După al Doilea Război Mondial, multe lucruri s-au schimbat. Întotdeauna m-a interesat istoria acestui sat.

Nu vorbesc despre *istorie* ci despre o însumare de date și de însușiri ale zonei, ci despre istoria spusă prin viu grai de mama și de străbunica mea.

Din partea mamei, am avut doi străbunici: Rada și Niculae Mihai, cărora le spuneam Mamare Moș Lae și Tata mare Moș Lae, după numele cârciumii pe care o avuseseră înainte de război, **La Moș Lae**. Bunicilor, Ileana și Gheorghe Mihai, nora și fiul străbunicilor, le spuneam *mamă* și *tată*, la cererea bunicii Ileana, care devenise bunică la 36 de ani. Părinților mei, Ecaterina și Niculae Răileanu, le spuneam *mămică* și *tăticu*, pentru a-i deosebi de bunici. Alionte era singurul unchi din partea mamei și mai apăruse, la trei ani după mine, sora mamei mele, Venera (Coca), născută în ziua de Crăciun, ca un dar pentru bunici, fără ca altcineva din neam să știe.

Din partea tatălui aveam bunicii Iana și Dobre Răileanu, unchii Marin Răileanu, preot, Alexandru Răileanu, meteorolog, și mătușile Ileana, Georgeta și Săndina.

Am făcut această precizare pentru că despre ei vorbesc în paginile care urmează.

În copilărie îmi petreceam, cu multă plăcere, o mare parte din vacanța de vară la străbunici, în Bărăganu. Povestirile au început în vara anului 1961, când am plecat singură la Bărăganu și străbunica a început să-mi povestească întâmplări din perioada de dinainte, din timpul și de după al Doilea Război Mondial. Era dorința mea, ca să-mi cunosc mai bine familia. Când îi întrebam, părinții mei se uitau unul la altul, oarecum speriați, și îmi spuneau:

O să-ți spunem când o să fii mai mare! Străbunica însă, după un timp în care m-a privit curioasă, mi-a spus:

—Vrei să știi cât mai multe despre familia ta? De ce?

—Pentru că îmi amintesc niște frânturi din perioada când aveam în jur de 3-4 ani și nu îmi este clar ce s-a întâmplat atunci. Vreau să știu!

—Uite, puiul meu! Pentru că am aproape 80 de ani și mult nu mai trăiesc, am să-ți povestesc cât mai multe întâmplări, ca să le spui, la rândul tău, copiilor tăi, ca să-și cunoască și ei rădăcinile. Dar am o rugămintă la tine. Să nu spui nimănui ce-ți voi povesti. Poate fi periculos și pentru tine, și pentru tot neamul. O să vină o perioadă mai bună, când poți să le povestești, la rândul tău. Ai înțeles?

—Da, Mamare. Îți promit! Eram foarte serioasă când i-am făcut această promisiune și m-am ținut de ea până în ziua de azi.

În acea vară, în fiecare seară, străbunica povestea întâmplări în care protagoniștii erau bunicii și părinții mei. Îi sorbeam fiecare cuvânt și, deși au trecut peste 60 de ani, nimic nu mi-a dispărut din memorie. O să încerc să redau, cât mai exact, tot ceea ce am aflat atunci. Păstrez limbajul autentic al străbunicilor mei și al altor personaje. Povestirile sunt fie dureroase și triste, fie comice. Sunt așa cum mi le-a povestit străbunica.

Întâmplările pe care le voi povesti sunt legate de membrii neamului meu și nu au un caracter cronologic, dar au legătură directă cu schimbările care le-au modificat viața în totalitate. Practic, tot neamul a fost spulberat și

răspândit în diverse zone, membrii lui părăsindu-și glia unde s-au născut, lăsând totul în spate și luând viața de la capăt, cu mâinile goale.

Întorși din Războiul de Independență, oamenii au fost împroprietăriți forțat de stat și tot statul i-a pedepsit mai târziu. Am încercat să reproduc întâmplări specifice fiecărui personaj, așa cum și le amintea străbunica, încadrându-le în epoca vremii. Am considerat că este bine să încep cu bunicii din partea mamei, apoi cu bunicii din partea tatălui, cu părinții mei, cu unchii, mătușile și terminând cu noi, copiii. Prezint numai întâmplări care au avut legătură cu epoca respectivă, încercând să le încadrez astfel încât să cuprind schimbările din timpul războiului și schimbarea dură de regim, după război, care a avut loc și în Bărăganu, devenit un *gulag*. Am încercat să prezint modul în care aceste schimbări i-au afectat pe oameni, mai ales pe bunicii și părinții mei. Îmi doresc ca această scriere să le trezească copiilor și nepoților noștri interesul pentru neamul din care se trag și, mai ales, învățăminte de cum să-și orânduiască viața, astfel încât să nu mai treacă nimeni prin așa ceva.

O să încep cu ziua în care, singură, m-am dat jos din autobuzul care a sosit în comuna Bărăganu.

Chiar în acea dimineață, m-am hotărât să merg la străbunici. De cum m-am sculat, m-am adresat mamei:

—Mămică, plec la Bărăganu, la Mamare!

—Stai, să-ți pregătesc ceva ca să le duci, răspunse mămica, începând să facă un bagaj. A pus într-o sacoșă un kilogram de făină, unul de zahăr și un litru de ulei.

—N-o să fie prea greu pentru tine? spuse mama, și-mi dădu sacoșa în mână.

—Nu este, am răspuns eu, după ce am cântărit sacoșa, agitând-o.

—Ușor, ușor, să nu spargi sticla de ulei. Ai grijă la drum! Uite, să le dai și banii ăștia! Te duc eu la rată și te predau unui cunoscut din sat. După o oră, autobuzul, *rata*, cum i se spunea, a oprit în centrul localității Bărăganu. La nici douăzeci de metri de stația autobuzului, se afla casa străbunicii mele. M-am îndreptat către ea.

În acea zi caldă de vară, casa albă cu coloane, înconjurată de pomi fructiferi, părea ruptă din poveste. Verdele crud al frunzelor contrasta puternic cu galbenul corcodușelor, cu roșul cireșelor și cu portocaliul caiselor. Legănarea frunzelor în adierea plăcută a vântului, părea un dans numai de ele știut. Liniștea și amestecul de culori duceau la gândul unui tablou pastelat. Crengile pomilor atârnav din cauza greutateii. Se făcuseră multe fructe în acel an, datorită ploilor din timpul primăverii.

Poarta principală, altădată arătoasă, acum era închisă permanent. Așa era în ultima vreme. Nu mai veneau musafiri. În fața intrării principale în casă erau câteva scări și o ușă arătoasă. M-am oprit în fața acestei uși și mi-am amintit cum este alcătuită casa. Era compusă din două părți: partea *din față* și partea din *spate*. În față sunt două camere față în față, situate pe un hol. În ele nu locuiește nimeni acum și eram sigură că Mamare a făcut curățenie în ele, iar mirosul de busuioc persistă tot anul. Văruite în